

heeft als doel de bosbouw, het natuurbehoud en het landschapsbeheer in ruime zin te bevorderen. Het gaat ons dus om de bosbouw in al haar facetten, met het oog op de vele functies die bos en beplantingen kunnen vervullen. Solitaire bomen, boomgroepen, houtwallen, laan- en rijbeplantingen en andere landschapselementen hebben ook onze warme belangstelling.

De vereniging organiseert regelmatig studiedagen en excursies. Bovendien ontvangen leden 10 x per jaar gratis het Vakblad Natuur Bos Landschap. Daarnaast is er een website als bron van informatie over bos, natuur en landschap voor leden en andere belangstellenden.

Voor aanmelding en meer informatie kunt u terecht bij de website van de vereniging: www.knbv.nl

Najaarsexcursie Pro Silva in Someren Van dennenakkers naar gevarieerd bos op arme zandgronden

Pro Silva was op 5, 6 en 7 oktober 2005 te gast in de gemeentebossen van Someren. Drie dagen lang is hier volop gediscussieerd over de mogelijkheden en beperkingen van bosverjonging in monotone dennenbossen. Daarbij is zowel aandacht besteed aan de allerarmste zandgronden als aan bosgedeelten op iets minder arme bodem. Boeiend en leerzaam hoe verschillend vakgenoten hier elk vanuit een eigen ervaringsachtergrond tegenaan kijken!

Geïntegreerd bosbeheer in Someren

De afgelopen tien jaar is in de bossen van de Noord-Brabantse gemeente Someren gewerkt aan geleidelijke omvorming van monotone dennenbossen naar gemengde multifunctionele bossen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de uitgangspunten van geïntegreerd bosbeheer. Someren is een van de tien landelijke voorbeeldbedrijven van het LNV Communicatieproject Geïntegreerd Bosbeheer (CGB). Vanuit dit project, uitgevoerd door Bureau Eelerwoude, zijn in Someren enkele voorbeeldobjecten ingesteld. Dit zijn opstanden waarin proefmaatregelen zijn uitgevoerd en waarin de ontwikkelingen vervolgens door Alterra worden gevolgd en vastgelegd. Meetgegevens uit de voorbeeldobjecten zijn op de Pro Silva excursie gebruikt als input voor de discussies.

Aanplant of natuurlijke verjonging?

Het eerste excursiepunt ligt in het armste bos-

gedeelte, op droog dekzand. In dit CGB-voorbeeldobject op voormalige heide bestond de eerste bosgeneratie uit Oostenrijkse dennen uit 1951. Deze zijn vanwege vitaliteitsproblemen in 1998 op grote schaal geveld, enkele coulissen met overstaanders uitgezonderd. Daarna is het perceel ingeplant met grove den. Er ontwikkelt zich nu een gesloten grove dennenverjonging, die tot zeventig meter van de oostelijke bosrand (met zaadbomen) voor een groot deel bestaat uit natuurlijke verjonging die in de plantvoren is opgekomen.

Verjonging van andere boomsoorten ontbreekt volledig, waarover sommige excursiegangers zich verbazen. De meesten wijten het ontbreken van verjonging van berk en andere boom- en struiksoorten aan een lage pH. Anderen wijten het aan een combinatie van droogte, wilddruk, beperkte beschikbaarheid van zaadbronnen en snelle sluiting van de verjonging door de grove dennenaanplant.

Met het oog op de ontwikkeling van een gevarieerd multifunctioneel bos zetten verschillende deelnemers kanttekeningen bij dit perceel: "Er ontwikkelt zich weer een vrij monotoon bosperceel". "In de oostelijke randzone was aanplant niet nodig want hier komt voldoende natuurlijke verjonging op". "De jonge grove den heeft maar een naaldjaargang en is in de huidige monocultuur kwetsbaar". "Wanneer gebruik was gemaakt van natuurlijke verjonging, dan was er meer variatie in dichtheid geweest en was er misschien in plekken die langer open blijven toch wat opslag van berk gekomen".

Wel of geen bodembewerking?

Bij het tweede excursiepunt (ook een voorbeeldobject van het Communicatieproject Geïntegreerd Bosbeheer) is een proef met bodembewerking uitgevoerd. In een Corsicaanse dennenopstand is in 1998 een halve hectare geveld. In de helft van het gevelde deel zijn met het oog op natuurlijke verjonging voren geploegd. In de andere helft is de bodem onbehandeld gebleven. Het verschil tussen het bewerkte en het onbewerkte deel is heel duidelijk zichtbaar en meetbaar. In beide gedeelten is alleen verjonging van grove den opgekomen, maar het bewerkte deel heeft met 60.000 dennen per hectare een veel hogere dichtheid dan het onbewerkte deel (5.000 stuks/ha). Ook is de verjonging in het bewerkte deel veel gelijkmatiger verdeeld over de oppervlakte.

foto: Robert Wolf

Na grootschalige aanplant van grove den ontwikkelt zich weer een vrij monotoon bosperceel

Eikenveer met koker en verjongingsgroep van berk: gaan de berken de eik in de toekomst verdringen?

Dichte opslag van grove den domineert het bosbeeld. Bij nadere beschouwing blijken de geplante eiken die ertussen staan (nog) goed meegekomen te zijn.

De excursiegangers blijken heel verschillend tegen de resultaten van de bodembewerking aan te kijken. Een aantal ziet vooral de voordelen. Zij kijken vooral naar de kwaliteit van de verjonging. “Door een betrekkelijk kleine investering ontstaat een veel betere houtkwaliteit door de grotere dichtheid en goede verdeling van de verjonging”. “Wij zijn blij dat onze voorgangers in het verleden hebben geïnvesteerd in kwaliteit, als wij hier nu niet investeren is dat niet leuk voor de volgende generatie”. Critici kijken vooral naar variatie en kosten: “Voor de ontwikkeling van gevarieerd bos is het onbewerkte deel beter en investeren in bodembewerking betaalt zich niet terug”. Ze geven ook aan dat de kwaliteitsproblemen in het onbewerkte deel misschien nog meevallen omdat de verjonging er nog doorgaat: er komt geleidelijk nog nieuwe opslag bij, zodat de verjonging geleidelijk nog verder in sluiting kan komen.

Waarom geen berk of eik?

Het laatste excursiepoint van de ochtend is een recent (voorjaar 2005) ingezet experiment met bezaaiing van berk en eik. Het doel ervan is om te achterhalen waarom er in het omliggende bos geen verjonging van loofboomsoorten opkomt. De bodem van het proefobject is gediëp-klepeld en de helft is ingerasterd (reeraster). Zowel het gerasterde als het niet gerasterde deel is voor de helft ingezaaid met berkenzaad en eikels. Het is opvallend dat er ondanks het raster en het zaad nog weinig kiemplanten van loofbomen te zien zijn. Er zijn kritische opmerkingen over de uitvoering van de proef: “Het raster is slecht en biedt geen bescherming tegen de aanwezige konijnen, er is niet in de juiste periode bezaaid en is de kieming van het zaad getest?” Veel deelnemers vinden het echter een nuttige proef en sommigen willen graag over enkele jaren terugkomen om de resultaten te zien.

Aanplant van eikenveren

Voor het middagprogramma verhuizen we naar een bodemkundig iets rijker deel van de Somerense bossen om te zien hoe het hier gesteld is met de mogelijkheden voor verjonging. Een Corsicaanse dennenbos uit 1967 is groepsgewijs verjongd. In de geveldde groepen zijn in 2001 voren geploegd en eikenveren aangeplant met beschermende kokers. De eiken zijn goed aangeslagen. Er is ook groepsgewijze verjonging van berk, terwijl zich vooral in de voren

opslag van grove den ontwikkelt.

De excursiedeelnemers kijken heel verschillend aan tegen deze ingreep. Een aantal deelnemers geeft aan dat het plantmateriaal van de eiken niet goed was (veel gaffels). Anderen vinden dat aanplant van een beperkt aantal eikengroepen met dicht plantverband beter was geweest met het oog op productie (takvrije stammen). Sommigen zien aanplant van veren als een noodmaatregel. “Jonger plantsoen is altijd beter vanuit het oogpunt van aanslag, groei, ontwikkeling en kwaliteit, maar gewoon bosplantsoen had het hier door de hoge wilddruk nooit gered”.

Ook over de relaties tussen de geplante eiken en de verjonging van berk en grove den wordt verschillend gedacht. Sommigen zien problemen in de toekomst. “Berk en grove den groeien boven de eiken uit en de eiken zullen zonder (dure) hulp van de beheerder verdwijnen”. Anderen zijn het hier niet mee eens, zij verwachten dat de eiken zich goed zullen handhaven, ook als ze onder de berken komen te staan.

Concurrentie eik en grove den in jong bos

De discussie over handhaving van eik in een menging wordt direct vervolgd bij het laatste excursiepoint. Hier is in 1991 bosplantsoen van eik geplant in dicht plantverband (1,5 bij 1 m). Daarbij is geklepeld en zijn voren geploegd. Via natuurlijke verjonging zijn er wisselende dichtheden van grove den tussen de eiken opgekomen. In de delen met dichte grove denopslag is de kwaliteit van de eiken duidelijk beter dan in de andere delen. De verjonging van grove den heeft gezorgd voor een goede kwaliteit van de eiken: recht en goede takafstoting. Er wordt vastgesteld dat de eik het tot nu toe verrassend goed doet: de voor eik moeilijke

eerste fase is ze goed doorgelopen. Maar de dennen zijn inmiddels hoger dan de eiken, en er is veel discussie over de vraag of ingegrepen moet worden om de eiken te handhaven. Er is verschil van mening over of de eiken het goed kunnen blijven doen als ze onder de grove komen te staan. Het ene kamp heeft hier wel vertrouwen in. “Eik houdt het nog lang vol, en kan zich goed herstellen. Nu ingrijpen is nog niet nodig”. Andere zijn er van overtuigd dat de eiken het zonder hulp geen vijf jaar meer redden “Bij de mooie eiken moet een grote concurrent worden weggenomen door een goed opgeleide blesser, die in een gang handelt. Het vrijstellen moet wel voorzichtig gebeuren, anders gaan deze dunne eikenstaken hangen en gaat de kwaliteit verloren”. Enkel en hebben uitdagend afgesproken om over vijf jaar hier weer terug te komen, om te zien wie er gelijk heeft.

Blijven experimenteren en discussiëren in het bos

Dit laatste is kenmerkend voor het karakter van deze boeiende Pro Silva dagen. Het is niet zo dat de deelnemers de mogelijkheden en beperkingen van de bosontwikkeling op grond van hun kennis en praktijkervaring hetzelfde inschatten. Integendeel: op grond van verschillende ervaringen, opgedaan in andere bossen, zijn inschattingen vaak tegengesteld en blijven veel vragen openstaan. Heel positief en een stimulans om ter plekke te blijven experimenteren, te discussiëren en te leren!

Robbert Wolf

Op www.bosinfo.nl vindt u nadere informatie over voorbeeldbedrijf Someren, over geïntegreerd bosbeheer en over het Communicatieproject Geïntegreerd Bosbeheer.

>>>

Meer KNBV-nieuws op volgende pagina